

Ο ΠΑΠ' ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

('Ιστορικὸν διήγημα).

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Β'.

Ὁ Τασὸς Δημητρώπουλος, Παπ' Ἀναστάσις γενόμενος, κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, ἦτον ἀκριβὲς τῶν καθηκόντων τοῦ ιερέως τηρητῆς, καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ λογικοῦ τοῦ ποιμνίου ἄγρυπνος φύλαξ, προστατεύων αὐτὸ ἀπὸ παντοίας καταπίσεις τῶν Τούρκων, τῶν ὁποίων τινές, φίλοι αὐτοῦ ὄντες, τὸν διηυκόλυνον ὅπως οὖν εἰς τὸ δυσχερέστατον τοῦτο ἔργον. Σπουδαῖον δὲ καθήκον του ἐθεώρει καὶ τὸ νὰ συμβιβάζῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἐνοριτῶν του φυομένας διαφορὰς ἐπὶ τῇ βάσει πατροπαράδοτων συνθηγιῶν, ἃς ὁ λαὸς συνείθισε πάντοτε νὰ εἰσέηται, καὶ νὰ προλαμβάνῃ τ' ἀτακτήματα διὰ καταλλήλων νουθεσιῶν, θέτων εἰς ἐνέργειαν ἐνίοτε καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν βραχιόνων του ὅπως πεισθῶσιν οἱ δυστροπώτεροι καὶ κλίνωσιν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένην συνδιαλλαγὴν. Πρὸς τοῦτοις ἐδίκαζε γενόμενα ταῦτα καὶ τὰ ἐτιμῶρει, ἀλλὰ τὸσον ἀφιλοπροσώπως, ὥστε ὁ τε παθὼν καὶ ὁ ἐνοχος νὰ μείνωσιν εὐχαριστῆσιμοι, καὶ οὔτε ὁ εἰς, οὔτε ὁ ἕτερος νὰ ἔχωσιν ἀφορμὴν παραπόνου.

Ἐὰν ὅμως εἰς τὰς συμβαινούσας διενέξεις τῶν διαφορομένων τις, πρὸς μεγίστην ζημίαν ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων οικογενειῶν, προὔτιμα, ἀπὸ πείσμα μᾶλλον πρὸς τὸν ἀντιφερόμενόν του, καὶ ὅχι ἀπὸ δυσπιστίαν πρὸς τὸν Παπ' Ἀναστάσιν νὰ προσφύγῃ εἰς τοὺς κρατοῦντας, ὡς λέγοντες ἐνόουν τὰς Ὀθωμανικὰς ἀρχάς, ὁ Παπ' Ἀναστάσις ἦτον ἱκανὸς νὰ τὸν κάμῃ νὰ μετανοήσῃ ταχέως ὅσον καὶ πικρῶς διότι τὴν Κυριακὴν εἰς τὴν λειτουργίαν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου κατήγγελλεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἐνορίτας οὕτω περίπου προσημαζόμενος :

— Εὐλογημένοι χριστιανοί. Τὴν Παρασκευὴν τοῦ μᾶς ἐπέρασεν, ὁ Σταῦρος τοῦ Παντελῆ ἐπρότιμῃσε νὰ γείνη φίλος τοῦ Καίσαρος, ἀπὸ φίλος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ!

Καὶ ἐν ὀλίγοις ἐξιστορῶν τὴν ὑπόθεσιν κατέληγεν ὡς ἀκολούθως :

— Ἀφοῦ ὁ Σταῦρος τοῦ Παντελῆ, ἀδελφοί μου, ἔκαμεν ἔτσι, εἶναι ἀνάξιος νὰ λογίζεται Χριστιανός, καὶ δίκός μας ἀδελφός! Εἶναι καταραμένος!

— Καταραμένος! προσεπεκύρουν ἐπιβοῶντες οἱ ἐκκλησιαζόμενοι.

Καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ κοινὴ γνώμη κατεξάνιστατο κατὰ τοῦ καταραμένου τούτου, ὁ ὁποῖος μέχρις οὗ ὁμολογῆσθαι τὴν πλάνην του, καὶ ἀποδείξῃ τὴν ἐπὶ ταύτῃ εἰλικρινὴ μεταμέ-

λειάν του, καὶ οὕτω τύχῃ δημοσίᾳ συγχωρήσεως παρὰ τοῦ Παπ' Ἀναστάσι, ἔζη ζῶν πεμφρονημένου ἀλήτου, ὑπ' οὐδενὸς πλησιαζόμενος καὶ οὔτε χαιρετώμενος.

Καὶ οἱ ἐνορίται τοῦ Παπ' Ἀναστάσι ὅχι μόνον τὸν ἐσέβοντο ἀλλὰ καὶ τὸν ἐφοβοῦντο.

Καὶ πρὸς τοὺς ἐν τέλει δ' Ὀθωμανοὺς τὸσον ἐπιτηδεῖως ἐπολιτεύετο ὁ Παπ' Ἀναστάσις, ὥστε εἶχεν ἐκλύσει τὴν εὐμένειαν αὐτῶν εἶχε δὲ φίλους καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν σημαϊνόντων ἀγάδων, καὶ ιδίως εὐγνώμονα μέχρι θανάτου τὸν ἐκ Κυπαρισσίας Χασάν-ἄγᾶ, ὅστις ἐκτὸς ἄλλων χωρίων ἦτον ἰδιοκτῆτης καὶ τοῦ Χαλαζοῦ. Ὅποσ᾽ δὲ οὗτος ὤφειλε τῷ Παπ' Ἀναστάσι θὰ ἴδωμεν προσεχῶς. Μόνον μὲ τὸν μητροπολίτην Χριστιανουπόλεως, εἰς οὗ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγετο, δὲν τὰ εἶχε τὸσον καλὰ ὁ Παπ' Ἀναστάσις, ἐπειδὴ ἐνόει πάντοτε καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀκόμη ἱερουργῶν, νὰ φέρῃ ἐν τῷ ἐρυθρῷ του ζωναρίῳ ζεύγος πιστολίων, τὰ ὅποια κατ' εὐφημισμὸν ἀπεκάλει *ἁγία λειψάνα*. Ἀλλ' ὁ μητροπολίτης ἀνάρμοστον εἰς ταπεινὸν λειτουργὸν τοῦ Θεοῦ τῆς εἰρήνης κρίνων τοιαύτην ἀρεϊμάνιον ὁπλοφορίαν πολλάκις ἐπέπληξε τὸν Παπ' Ἀναστάσιν, καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐπιπλήξεις του ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐτιμώρησεν αὐτὸν τελευταῖον καὶ διὰ τεσσαρακοθημέρου ἀργίας.

Ἀλλὰ κατὰ εἴρωνα τῆς τύχης παιδίαν πρὸ τοῦ τὸ τεσσαρακοθημέρον λήξῃ, ὁ μητροπολίτης ἠναγκάσθη εὐγνωμόνως νὰ δεχθῇ τὴν συνδρομὴν τῶν *ἁγίων λειψάνων* τοῦ Παπ' Ἀναστάσι, ἢν ἀπαλλαγῇ ἐπικινδύνου παγίδος, εἰς ἣν τὸν ἔσυρεν Ὀθωμανός τις παλληκαρὲς βιάζων αὐτὸν νὰ τῷ μετρήσῃ χρηματικόν τι ποσὸν ὑπέρογκον, οὗτινος οὐδὲ πολλοστοῦ ἡδύνατο νὰ ἦναι κάτοχος ὁ μητροπολίτης τότε.

Παρὰ τῷ χωρίῳ Φαρακλάδα τοῦ δήμου Κυπαρισσίας ὑπῆρχε πύργος δυνατός, τοῦ ὁποίου ἐρείπια ἐσώζοντο μέχρι πρό τινων ἐτῶν, ἀνήκων τῷ ἐκ Κυπαρισσίας Μεχμέτ Κουσιουρῇ, ὡς αὐθαίρετῳ ζορμπᾷ φημιζομένῳ. Οὗτος ἔχων καὶ ἄλλους δύο ἀδελφούς, ζορμπάδες ἐπίσης, ἐφορολόγει δυναστικῶς τοὺς ἀπροσέκτους διαβάτας καὶ τοὺς δυστυχεῖς περιοίκους, καταστάς οὕτω ἄλλος Περιφῆτης ἐκείνων τῶν μερῶν. Ὀλίγον ὅμως ἔλειψε νὰ εὕρῃ τὸν Θησέα του εἰς τὸν Παπαναστάσιν, καὶ ἰδοὺ πῶς :

Προσῆγγιζε τὸ Πάσχα τοῦ 1820, καὶ ὁ μητροπολίτης Χριστιανουπόλεως ὁ αἰοίδιμος Γερμανὸς εἶχεν ἐξέλθει κατὰ τὸ σῶνθεος εἰς τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ περιοδείαν ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν πρὸς ὁδηγίαν τῆς χριστιανύμου ποιμένης του διὰ τοῦ φωτός τοῦ θείου κηρύγματος διήλθε δὲ καὶ παρὰ τὸν πύργον τοῦ Κουσιουρῆ, ὁ ὁποῖος μόλις ἰδὼν αὐτὸν κατῆλθεν ἀμέσως πρὸς ὑπάν-

τησιν καὶ τὸν παρεκάλεσε θερμῶς ὅπως εὐαρεστηθῇ καὶ ἀναβῇ εἰς τὸν πύργον διὰ νὰ πῶσιν ἀναψυκτικόν τι ποτόν. Ὁ μητροπολίτης ἀνυποποτος ἠκολούθησε τὸν Κουσιουρῆν· δὲν εἶχον ὁμῶς καλὰ καλὰ καθήσει ὅτε οὗτος ἀποτιθέμενος τὸ προσωπεῖον τῷ εἶπεν ἐν ζηρότητι ἀδυσωπήτως εἰρωνικῇ:

— Αἱ! δεσπότη μου, πιστεύω νὰ εἶσαι πολὺ καλὰ τώρα καὶ πολὺν καιρὸν θὰ σὲ ἔχωμεν ἐδῶ, ἂν δὲν θελήσης νὰ μετρήσης εἰς τὸν ταπεινὸν χαῖρ δουκντζῆ σου τὸ ἐλάχιστον εἰκοσι χιλιάδες γρόσια!

Ὁ μητροπολίτης ἔμεινεν ἐμβρόντητος, σχεδὸν δυσπιστῶν εἰς τὴν ἀκοήν του. Ἐν τούτοις,

— Ἐλα ἄφησε τὰ χωρατὰ, ἀγὰ μου, ἀπήντησεν ἀφελῶς, καὶ προσεπάθησε νὰ μειδιάσῃ.

— Συνήθειο μου δὲν εἶναι νὰ κάνω χωρατὰ! τῷ εἶπε μετ' ὀργῆς ὁ Κουσιουρῆς. Ναί, μὰ τὸν Θεόν, καὶ νὰ εἶμαι ἀρνητῆς τοῦ Μωαμέτη ἂν σ' ἀφήσω νὰ ἔγῃς ἀπὸ τὸν πύργον πρὸ τοῦ μου μετρήσης τῆς εἰκοσι χιλιάδες ποῦ σοῦ εἶπα!

Ὁ ἀτυχὴς μητροπολίτης ἐκάθητο ἤδη ἐπὶ βελωνῶν, καὶ ἤρχισε νὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ ζωηρᾶς ἀνησυχίας.

— Μὰ ἀγὰ μου, παρετήρησεν ἱκετικῶς, γι' αὐτὸ μὲ ἔφερες ἐδῶ;... Ποῦ νὰ εὔρω τώρα εἰκοσι χιλιάδες γρόσια ποῦ μου ζητᾷς; ἂν μὲ ἀφινες τοῦλάχιστον νὰ ἔβγαίνα ἔς τὰ χωριά, μπέλτις καὶ τὰ σὺναζα ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς τώρα τῇ λαμπρῇ;...

Ὁ Κουσιουρῆς ἐφαίνετο συλλογιζόμενος μεθ' ὁπραϋνθεὶς ὀλίγον·

— Ὅχι, εἶπεν, καλλίτερα νὰ γράψῃς ἀπὸ δῶ ἔς τὸν πρωτοσύγγελό σου καὶ εἰς ὅλους τοὺς παπάδες νὰ τὰ συνάξουν ἐκεῖνοι καὶ νὰ τὰ στείλουν ἐδῶ.... καὶ.... δὲν μὲ μέλει ἂν εἶναι καὶ δεκαπέντε χιλιάδες!...

Ὁ μητροπολίτης μετὰ τινὰς ἀκόμη ἀνωφελεῖς ἀντιρρήσεις περὶ τοῦ ποσοῦ ἐκάθησε θέλων καὶ μὴ, καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν πρωτοσύγγελον καὶ εἰς πολλοὺς ἱερεῖς τῆς δικαιοδοσίας του, κομιστὰς τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ ἐκπέμψας τοὺς δύο διακόνους του καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ ὑπηρέτας, οἵτινες τὸν συνώδευον. Ἐγραψε δὲ μικρὸν ἐπιστόλιον καὶ εἰς τὸν ἐν Φιλιατροῖς Παπ' Ἀναστάσιν, ὅστις ἄμα λαβὼν αὐτὸ ἀντὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν δι' ἐράνου συλλογὴν γροσίων ὡς ὁ μητροπολίτης τῷ ἔγραψεν, ὥπλισεν ἀμέσως τρεῖς ἐκ τῶν συγγενῶν του, καὶ μετὰ σπουδῆς ἀναχωρήσας, διῆλθεν ἐκ Χαλαζονίου, παραλαβὼν καὶ ἄλλους ὀπλοφόρους ἐκεῖθεν. Πρὸ τῆς δύσεως δὲ τοῦ ἡλίου ἐνεφανίσθη αἰφνιδίως μετ' αὐτῶν εἰς τὸ προαύλιον τοῦ Κουσιουρείου πύργου. Ἐκεῖ ἀθροῦσως συλλαβὼν τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Κουσιουρῆ, ἔδесεν ὅλους διὰ τοῦ σχοινίου τοῦ φρέατος, μεθ' ὃ καταλλήλως το-

ποθετήσας τοὺς ὀλίγους τοῦ ὀπλοφόρου, εἰς οὓς ἄφηκε καὶ τὸ μακρὸν πυροβόλον του, ἀνέβη μόνος εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ πύργου. Ἐκπληξιν δὲ μεγίστην ὡς ἀνελπίστως δῆθεν εὐρών ἐκεῖ τὸν μητροπολίτην προσεποιήθη, ἀλλὰ μείζων καὶ ἀνεπίπλαστος ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκῇ εἰς ἐκείνην τὴν ὥραν ἐμφανίσει τοῦ Παπ' Ἀναστάσι ἦτον ἡ ἐκπληξίς καὶ ἡ ταραχὴ τοῦ μητροπολίτου.

Ἀμφότεροι ἐξ ἀντιθέτων αἰτίων ὁρμηθέντες ἀνεφώνησαν διαπορητικῶς:

— Πῶς ἐδῶ, Πανιερώτατε;

— Πῶς ἐδῶ, Παπ' Ἀναστάσι;

— Ἐγὼ εἶμαι περαστικός. πηγαίνοντας ἔστην Ἀρκαδίᾳ γιὰ λόγου σας, εἶπεν ὁ Παπ' Ἀναστάσις, ἀφοῦ ἐχαιρέτισε τὸν Κουσιουρῆν, καὶ ἐκάθισε παρὰ τῷ μητροπολίτῃ. Ἀλλὰ τοῦ λόγου σου, πανιερώτατε, τὸρ' αὐταῖς ταῖς ἡμέραις, ποῦ ζυγόνουν τὰ λαμπρόγορτα, — νὰ μὲ συγχωρῇ κ' ὅλα ἡ πανιερότης σου, — δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ ρίξης βαρεῖα ἔς τῆς ἀφεντεῖας του ἀπὸ δῶ....

Καὶ ἔδειξε τὸν Κουσιουρῆν, ἀμερίμνως καπνίζοντα τὸ μακρὸν του τσιμπούκιον.

— Ἀμ' σὰν ἔλαβε τὴν καλωσύνην ὁ κύρ Μεχμέτης νὰ με φιλέψῃ γιὰ κάμποσες ἡμέραις, ἀπήντησεν ὁ μητροπολίτης ἀμυχανῶν.

Ὁ Κουσιουρῆς ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ, ἀλλ' ὁ Παπ' Ἀναστάσις θρασέως προλαβὼν,

— Ὁ κύρ Μεχμέτης, ὑπέλαβεν, εἶναι ἓνας, ἐνῷ οἱ Χριστιανοὶ ποῦ σὲ περιμένουν, πανιερώτατε, εἶναι χιλιάδες!

Ὁ Κουσιουρῆς ἀνεσκίρτησε, καὶ ὁ μητροπολίτης ἠτένισε τὸν Παπ' Ἀναστάσιν ἐκθαμβος.

— Τί μὲ κυττάξεις ἔτσι; τῷ εἶπεν οὗτος. Οἱ Φιλιατρινοὶ ἀπὸ πολλαῖς ἡμέραις ἐπεθύμησαν τὴν πανιερότητά σου, καὶ ὅλο μούλεγαν νάρθῶ νὰ σᾶς πάρω. Μ' ὅλον τοῦτο σήμερα ἀξιώθηκα νὰ κινήσω γιὰ τὴν Ἀρκαδίᾳ, καὶ γιὰ ιδέες, ἂν ὁ ἄγγελός μου δὲν μ' ἐφώταγε νὰ περάσω καὶ ἀπὸ δῶθε, οὔτε καὶ τώρα θὰ σὲ εὕρισκα...

Ὁ μητροπολίτης ἐσιώπα ἀγνοῶν τί ν' ἀπαντήσῃ, ὁ Κουσιουρῆς σύνοφρος παρηκολοῦθει διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸν πρὸς τὴν ὀροφὴν ἐλισσόμενον καπνὸν τοῦ τσιμπουκίου του, καὶ ὁ Παπ' Ἀναστάσις ἀδιάφορος καὶ ἀφροντὶς ἐκύτταζεν ἀμφοτέρους ἐναλλάξ.

— Πανιερώτατε, εἶπε μετ' οὐ πολὺ ἐγερθεῖς, οἱ Φιλιατρινοὶ σᾶς περιμένουν, ἄλογα κάτω ἔχω, καλὰ θὰ κάμῃς νὰ σηκωθῇς νὰ πηγαίνωμε....

— Κάθισ' εὐλογημένε, τῷ εἶπεν ὁ μητροπολίτης ἔμφοδος.

— Τί ἀπάντησι θὰ μοῦ δώσης; ἐπέμεινεν ὁ Παπ' Ἀναστάσις.

— Ὁ δεσπότης, — ἠκούσθη τότε λέγουσα ἡ βαρεῖα φωνὴ τοῦ ἔως τότε σιωπῆν τηρήσαντος Κουσιουρῆ, — ὁ δεσπότης χωρὶς τὴν ἄδειαν

τὴν δίκη μου δὲν ἔμπορεῖ νὰ βγῇ ἀπὸ τὸν πύργου, καὶ κάμε μας τὴν χάρι νὰ μᾶς ἀδεύσῃς τὴν γωνιά!

— Ἀ!... ἔτσι 'πέστε μου λοιπόν! ἐφώ-
ναξεν ὁ Παπ' Ἀναστάσις ὁρμῶν πρὸς τὸ μέρος
τοῦ Κουσιουρῆ. Κρατεῖς μὲ ἄλλους λόγους φυλα-
κισμένον τὸν δεσπότη μας ἡ εὐγενεία σου; !..
Μάθε ὅμως, προσέθηκε μετ' ὀλίγον ἐξαφθεις καὶ
ἀπειλητικῶς κινῶν τὸν δάκτυλον ἐγγύτατα τοῦ
προσώπου τοῦ Κουσιουρῆ, ὅτι ἐγὼ καὶ χωρὶς
τὴν ἄδεια τῆς δίκῃ σου θὰ τὸν πάρω, βρωμό-
σκυλο!

— Θὰ ἰδοῦμεν, ἀπήντησεν ἐκεῖνος ἡσύχως
ἡμιανεγερθεὶς ἐπὶ τοῦ ἐφ' οὗ ἐκάθητο μεν-
τερίου.

Ἄλλ' ὁ Παπ' Ἀναστάσις εἰς οὐδὲν λογισθεὶς
τὴν βαρυσήμαντον ἀπειλὴν τοῦ Κουσιουρῆ, ἔ-
λαβεν ἐκ τῆς χειρὸς τὸν κατάπληκτον μητρο-
πολίτην καὶ εἴλκυσε αὐτὸν βιαίως πρὸς τὴν
θύραν, ὅπου ὅμως προλαβὼν ἴστατο ἀτάραχος
ὁ κύριος τοῦ πύργου, φράττων τὸν δρόμον διὰ
τοῦ ἐπιβλητικοῦ παραστήματός του.

— Τώρα θὰ ἰδῇς ἐσὺ! ἐμουρμούρισεν ὁ Παπ'
Ἀναστάσις, καὶ ἀποφασιστικῶς ὁρμήσας, ἔδρα-
ξε τὴν ὀσφύν τοῦ Κουσιουρῆ, μετὰ τινος δὲ δυ-
νατοῦς τιναγμοῦς τὸν ἐσφενδόνησε μεθ' ὅλην του
τὴν ἀντίστασιν ἐπὶ τοῦ χαμηλοῦ μετερίου.
Μεθ' ὁ ἀμελλητὶ ὠθήσας τὸν μητροπολίτην πρὸς
τὴν κλίμακα, ἄφωνον καὶ ἀκίνητον μείναντα ἐκ
τρομοῦ ἢ καὶ θαυμασμοῦ δι' ὅ,τι ἔβλεπε, τὸν
ἔσυρε ταχέως κάτω καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τοὺς
ἀνησύχως ἤδη περιμένοντας ὀπλοφόρους, οὓς καὶ
παρήγγειλε ν' ἀπομακρυνθῶσι ταχέως κατευθυ-
νόμενοι εἰς τὸ μόλις ἡμίσειαν ὥραν τοῦ πύργου
ἀπέχον Χαλαζόνι, μεθ' ὃ ἀνέβη πάλιν εἰς τοῦ
Κουσιουρῆ, πρὸς δὲ ὄρθιον ἤδη, βλασφημοῦντα καὶ
τρομερὸν ἐκ λύσεως καὶ θυμοῦ εἶπεν ἐν ἀπαθείᾳ
ἀπειλητικῇ καὶ εἴρωνι:

— Ἐδῶ εἶμαι, καπετὰν—Κουσιουρῆ!...

Καὶ ταῦτα λέγων ἠτοίμαζεν ἐν ψυχρᾷ ἀποφα-
σιστικότητι τὰ δύο του πιστόλια.

Ὁ Κουσιουρῆς φρυάσσων ἔδρακε μὲν τὴν
γλῶσσαν του καὶ εἴλκυε σπασμωδικῶς τὴν μα-
κρὰν αὐτοῦ γενειάδα, τί ὅμως ἠδύνατο νὰ κά-
μη;... Φρίσσων ἀκατανικήτως ἔβλεπεν ἑτοιμα
νὰ ἐμέσῃ τὸν κεραυνὸν καὶ τὸν θάνατον τὰ
στόμια τῶν κατὰ τοῦ στήθους ἐστραμμένων πι-
στολίων τοῦ Παπ' Ἀναστάσι, καὶ ἐπίστευσεν
ὅτι δὲν ἦτο μακρὰν ἡ ὑστάτη τῆς ζωῆς του
στιγμή... Φρενίτις μετ' ὀλίγον ἐσκότισε τὸν
νοῦν του, τὸςφ δὲ ὀλιγοκάρδιεν, ὥστε μόλις
ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ—Χάρισέ μου τὴ ζωή, καὶ νὰ
σ' ἔχω ἀδελφό!— καὶ ἐκυλίσθη ἐπὶ τοῦ δαπέ-
δου ὀλιγοδρανῆς.

— Μὴ μὲ σκοτώνῃς, ἐξηκολούθησεν οἰκτρῶς
συρόμενος πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Παπ' Ἀναστάσι.

Μὴν κολάζῃς τὴν ψυχὴ σου, καὶ λυπήσου τὰ
παιδιά μου!...

— Χάρισμά σου! τῷ εἶπε βραδέως ὁ Παπ'
Ἀναστάσις, ὁ ὁποῖος ἄλλως τε δὲν ὠρέγετο καὶ
τόσον νὰ χύσῃ τὸ αἷμα ἀνθρώπου, ὅστις δὲν
εἶχεν, ἂν ὄχι τὴν θέλησιν, τοῦλάχιστον τὴν δύ-
ναμιν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπίβουλόν τι κατὰ τῆς
ζωῆς αὐτοῦ.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Παπ' Ἀναστάσις καὶ ὁ Κου-
σιουρῆς τεταπεινωμένοι ἐκάθηντο ἀμφοτέροι κον-
τὰ—κοντὰ ὡς δύο παλαιοὶ φίλοι, καὶ ἐπὶ μα-
κρὸν διαλεχθέντες ὑπεσχέθησαν ἐνόρκως, ὁ μὲν
Κουσιουρῆς νὰ μὴ ἐνοχλήσῃ πλέον τὸν μητρο-
πολίτην καὶ νὰ μὴ μνησικακῇ κατὰ τοῦ Παπ'
Ἀναστάσι, οὗτος δὲ νὰ μὴ εἴπῃ οὐδὲν οὐδενὶ
ἐκ τῶν μεταξύ των διατρεζάντων.

— Σ' τὸ χέρι μου ἦτανε, καθὼς καλὰ τὸ
βλέπεις, κατέληξεν ἐμφαντικῶς ὁ Παπ' Ἀνα-
στάσις, καὶ ἐσένα νὰ σκοτώσω καὶ τ' ἀδέρφια
σου νὰ πετσοκόψω, καὶ ὕστερα νὰ πιάσω τὸ
ντομένο μὲ τὰ παλληκάρια μου καὶ μὲ τοὺς
συγγενεῖς μου, ὅπου δὲ θὰ τολμοῦσε κανεὶς νὰ
μὲ ζυγώσῃ, καὶ ἂν ὅλοι οἱ ὁμόπιστοί σου Ἀρ-
καδινοὶ ἀρματονόντανε γιὰ νὰ μὲ κυνηγήσουν...
Ἐγὼ ὅμως ἐπρόκρινα νὰ σὲ κάμω μπουρατζέρη,
καὶ σὺ ἂν ἔχῃς φιλότιμο, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος
παραδέχεται, πιστεύω νὰ ἐκτιμήσῃς ὅπως ἀξι-
ζει τὴ μεγαλοψυχία μου αὐτή!...

Μεθ' ὃ σφίξας τὴν χεῖρα τοῦ Κουσιουρῆ ἀπε-
χώρησε—καὶ ἦτο πλέον νύξ,— εἰς Χαλαζόνιον,
ὅπου εὔρε καὶ τὸν μητροπολίτην περιστοιχιζό-
μενον ὑφ' ὅλων σχεδὸν τῶν χωρικῶν, πρὸς δὲ
ὅταν ἔμειναν μόνοι, διηγήθη ἐμπιστευτικῶς τὰ
μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του, ἢ μάλλον τὴν ἀπα-
γωγὴν του, συμβάντα ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Κου-
σιουρῆ, εὐθύμως ἐπειπὼν:

— Αἶ, τί λὲς τώρα, πανιερώτατε, γιὰ τ'
ἄγρα *leípana*;...

— Τὰ πιστόλια σου ἐννοεῖς; ἠρώτησεν ὁ
μητροπολίτης ὑπογελῶν.

— Ναί.

— Πόσα φέρεις;

— Δύο.

— Αἶ, τοῦ λοιποῦ σοῦ ἐπιτρέπω νὰ φέρῃς
τέσσερα! καὶ ἀπὸ σήμερον ἀνακαλῶ καὶ τὴν
περὶ τῆς ἀργίας σου ἀπόφασίν μου... Φέρε δέ,
προσέθηκεν ὁ μητροπολίτης συγκινημένος,
φέρε νὰ εὐλογήσω ὅλα σου τὰ ἄρματα, γιὰ νὰ
θριαμβεύσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως εἰς
ἐκείνην τὴν ἀγίαν στιγμὴν!...

Καὶ ὁ μητροπολίτης δὲ ἤξευρε, καὶ ὁ Παπ'
Ἀναστάσις δὲν ἠγνόει τίς ἐκεῖνη ἡ ἀγία σι-
γμή, διότι ἀμφοτέροι ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὴν
Φιλικὴν Ἑταιρίαν. Ὁ μητροπολίτης μάλιστα,
ὁ αἰοίδιμος Γερμανός, εἶχε διορισθῇ διὰ γράμ-

ματος τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου εἰς τῶν γενικῶν ἐπιτρόπων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ κοινῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑταιρίας, συνεπιτρόπους ἔχων, κατὰ λέξιν τοῦ γράμματος, «ἐκ μὲν τῶν ἀγίων ἀρχιερέων» τὸν Π. Πατρὸν Γερμανὸν καὶ τὸν Μομεμβασίας Χρύσανθον, ἐκ δὲ αὐτῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων» τὸν Ἀσημάκην Ζαΐμην, τὸν Σωτήριον Χαραλάμπην, τὸν Ἀναγνώστην Κοπανίτσαν, τὸν Πανοῦτσον Νοταρὰν καὶ τὸν Θεοχάρην Ῥέντην. «Καὶ ἐπὶ πάντων τούτων ὁ ἐκλαμπρότατος τῆς Ῥωσσίας κόνσολος Ἰωάννης Βλασόπουλος».

Ἐτερον τῶν τολμημάτων τοῦ Παπ' Ἀναστάσι ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς·

Εἰς τὴν δυσμικὴν ἄκραν τῶν Φιλιατρῶν ὑπάρχει μικρὸν ἐξωκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ τροπαιοφόρου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμώμενον, οὗ τὸ δάπεδον καλύπτουσιν Ἑνετικῆς κεραμουργίας πλάκες πολύχρωμοι στιλπναί, τοὺς δὲ τοίχους ὡς καὶ τὴν μοναδικὴν ἐπιμήκη ἀψίδα τῆς στέγης του κοσμοῦσιν ἁγιογραφίαι μετὰ πολλοῦ μὲν ζήλου, ἀλλὰ καὶ οὐχ ἥττονος ἀπειροκαλίας ἐξεργασμέναι. Ἔτος ἀνακαινίσεως αὐτοῦ φέρεται ἐπὶ τοῦ δι' ἀσθέστου νῦν κεχρισμένου ὑπερθύρου τὸ 1804, ἂν ἡ μνήμη δὲν μᾶς ἀπατᾷ.

Ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἡ ἀποψις, πρὸς μεσημβρίαν ἰδίως, εἶναι θαυμασία, δι' ὃ καὶ τὸ μέρος τοῦτο εἶναι ὁ μᾶλλον συχναζόμενος περίπατος τῆς κομπολόεως Φιλιατρῶν. Πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ θεατοῦ κοίλη, ἐπιμήκης πεδιάς, δυτικὸν ὄριον ἔχουσα τὴν κυματοπλήγη ἀκτὴν τῆς θαλάσσης, καὶ πρὸς ἀνατολὰς περιοριζομένη ὑπὸ χαμηλῶν σχινοφύτων βράχων ἐκτείνεται ἐν ἀπαρμύλλῃ ὁμαλότητι γραμμῶν, μὲ τὰς λευκαζούσας αὐτῆς ἀγροικίας, καὶ κατὰφυτος ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ δένδρου τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῶν πρασινοφύλλων στείχων τοῦ φυτοῦ τοῦ Διονύσου, μέχρι Μαραθουπόλεως, δεξιὰ τῆς ὁποίας διὰ στενῆς θαλασσίας ταινίας χωριζομένη τῆς ξηρᾶς, ἀναδύει ὡς θαμνοφόρον ὄστρακον πελωρίου χελώνης ἡ μικρὰ νῆσος τῆς Πρώτης, ἡ χρησιμοποιηθεῖσα ὡς σταθμὸς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένους κατὰ τὸν γνωστὸν ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας ἀποκλεισμόν τῶν 420 εὐγενῶν Σπαρτιατῶν. Ὅπισθεν δὲ ταύτης ἀπλοῦται εὐρὺ καὶ ἀτέρμον τὸ πέλαγος, καὶ τὸ βλέμμα πλανᾶται ἀκωλύτως πρὸς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος.

Ἀνατολικῶς τοῦ ῥηθέντος ἐκκλησιδίου, ὃ περιβάλλει καὶ αὐλότοιχος, ἀπλοῦται πλατεῖα ὁμαλὴ, εἰς ἣν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅτε καὶ τὸ θρησκευτικὸν τῶν Ἑλλήνων αἶσθημα ἦτον ἀχμαιοότερον, καὶ πᾶσα πρὸς τέρψιν πανήγυρις αὐτῶν ἦτο συνδεδεμένη καὶ πρὸς μίαν θρησκευτικὴν ἑορτὴν, συνήρχοντο οἱ Φιλιατρίνοι μετὰ

τῶν οἰκογενειῶν των τὴν Τρίτην τοῦ Πάσχα, καὶ ἠθύμουν καὶ ἐχόρευον πανήμεροι ἐπὶ τῇ ἀναστάσει τοῦ Σωτῆρος· οἱ δὲ εὐάριθμοι Ὁθωμανοὶ τοῦ τόπου ἐτοποθετοῦντο σταυροποδητεῖ ἐπὶ ἐγχορίων ταπήτων εἰς μακρυνὴν ἀπὸ τῆς χορευτικῆς ἀλύσεως ἀπόστασιν ὑπὸ τὴν σκιὰν ὑψικόμου δρυὸς, ἡ ὁποία σώζεται καὶ σήμερον, ἀλλὰ κατεσκληκυῖα καὶ πρὸς ξήρανσιν ῥέπουσα, — καὶ μακαρίως ἀπελάμβανον τοῦ θελκτικῆς θεάματος τοῦ χοροῦ τῶν Χριστιανῶν, εἰς ὃν ἐξόχως διέπρεπεν ὁ γίγας τὸ ἀνάστημα καπετὰν Γιωργάκης Παναγιώταρος, οὗ τὴν σιαγῶνα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Νεοκάστρου συνέθλασε σφαῖρα πυροβόλου, οἰκτρῶς παραμορφώσασα τὴν ἀρρενωπὴν αὐτοῦ μορφήν.

Καὶ ἦτο θελκτικὸς καὶ ἀξιόθεατος τῶν Χριστιανῶν τῷ ὄντι ὁ χορὸς. Αὐτὴ ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν, — διότι ἡ τῶν ἀνδρῶν, φερόντων τὴν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ κατακτητοῦ ἐπιβληθεῖσαν ἐξευτελιστικὴν καὶ ἄχαριν ἐνδυμασίαν τῆς δουλείας δὲν παρουσιάζει τι τὸ ἄξιον νὰ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς, — ἦτο γραφικωτάτη καὶ εἶχε τὴν χάριν περισσὴν καὶ αἱ μὲν μεσήλικες ἦσαν μεγαλοπρεπεῖς ὅσον καὶ σεμνοπρεπεῖς. ὑπὸ τὰς μακρὰς καὶ βαρυτίμους κοῖτσας των, ἀλλ' αἱ νεώτεραι ἔλαμπον καὶ ἠκτινοβόλουν περιβαλλόμεναι τὸν τράχηλον τὰ ἐκ μαργαριτῶν ὥραια μερμίδια, καὶ φοροῦσαι τὰ βραχέα κοτογοῦντια, ἅτινα ἀνοικτὰ ἐμπροσθεν καὶ θηλυκονόμενα διὰ τριῶν μόνον πορπῶν, ἀνείχον καὶ ἀδρότερον καθίστων τὸν ὑγιὰ κόλπον αὐτῶν, τὸν ἐπικαλυπτόμενον ὑπὸ τῆς χρυσοῦφάντου *τραχηλῖδας* τῶν μεταξίνων κεντητῶν χιτῶνων των. Ἰδιαιτέρας δὲ περιγραφῆς ἀξία εἶναι καὶ ἡ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν διακόσμησις, ἥτις καθίστα ἐρασιμωτάτην τὴν παρουσίαν των. Ἐκάλυπτον τουτέστιν αὐτὴν διὰ μικροῦ φεσίου χαμηλοῦ, ἐφ' οὗ ἐσκόρπιζον ἐν ἐπιμελετημένῃ κανονικότητι καὶ τὸν βραχὺν χρυσοῦν θύσανόν του, μεθ' ὃ τὸ περιέδεον δι' ὀλιγοστροφου *τζεβρῆ*, ἐξ οὗ πάλιν ἐπιχαρίτως ἀνῆρτων ὀρθοῦς χρυσῶν νομισμάτων, πρὸς δεξιὰ ἀποκλίνοντας, καὶ *μασσαλάδες* κοινῶς καλουμένους... Τοιαύτην δ' ἐνδυμασίαν ἑορτάσιμον, μίαν, ἔαν ὄχι πλείονας, εἶχον ὅλοι σχεδὸν αἱ γυναῖκες κατὰ τὴν νεότητά των, καὶ ἦσαν εὖποροι οἱ ἄνθρωποι τότε, ὥστε νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς τοιαύτας δαπάνας, αἵτινες ἄλλως τ' ἐγίνοντο ἀπαξ ἢ τὸ πολὺ δις ἐπὶ τῆς ζωῆς των. Διότι ἂν καὶ δὲν εἶχον τὰς τῶν σημερινῶν σημαντικωτέρας περιουσίας, ἦσαν ὅμως ἀπηλλαγμένοι καὶ τῶν βαρυτόκων χρεῶν, δι' ὧν ἐπιβαρύνονται οὔτοι, καὶ αἱ δαπάναι των δὲν ἐφθانون οὔτε εἰς τὸ δεκατημόριον τῶν νῦν· ὅσα δὲ χρήματα εἶχον, τὰ εἶχον εἰς χρυσὸν καὶ εἰς ἄργυρον.

Οὕτω λοιπὸν ἐνδεδυμένοι αἱ Φιλιατρίναι ἔχειροκρατοῦντο ὅλοι πρὸς χορὸν, καὶ περὶ τὸν ἐρ-

ρhythμως κινούμενον κύκλον αὐτῶν ἐσχηματίζετο ἑτέρα χορευτική ἡμιπεριβολή ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, ὡσεὶ θελόντων νὰ προφυλάξωσι τὴν δικαίως καὶ σήμερον φημιζομένην καλλονὴν των ἀπὸ πᾶν θρασυ ἢ βάσκανον ὄμμα, — τὰ δὲ ἄσματα χαρμωσύνως ἡχολόγουν ἐναλλάξ μελῳδούμενα ὑπ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ αἱ κινήσεις τοῦ σώματος καὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν μόλις ἡμιφαινομένων κάτωθεν τοῦ ἄκρου τῶν μακρῶν καὶ βελουδοπαρῳφον ἐσθήτων των, ἦσαν μεμετρημένα, σεμναί, σχεδὸν δειλαί, ἀλλ' ἡ τῆς φυσιογνωμίας των ἔκφρασις, ὅτε μὲν ῥαγδαία, θυμώδης καὶ ὀρηκτική, ὅτε δὲ βραδεία, τρυφερά καὶ προσηνής, ἀπέπνευε θέλγητρον ἀρρήτου εὐπροσηγορίας.

Καὶ ὡς δείγμα τῶν προτιμωμένων τότε χορικῶν ἄσμάτων παρατιθέμεθα δύο τὰ ὀλιγοστιχώτερα :

Νᾶρριγεν ὁ Ἀπρίλης δὴ νερὰ, — Μὰ τὸ Χριστό, π' ἀνέστη, Κι' ὁ Μάϊς ἄλλο ἓνα, — Χριστέ μου ἀληθινέ.
Νὰ ἰδῇς τὰ κοντοκρίθαρα, — Μὰ τὸ Χριστό, π' ἀνέστη, πῶς ἀπηδᾶν τῆς φράχταις, — Χριστέ μου ἀληθινέ,
Νὰ ἰδῇς καὶ τὴ φτωχολογιὰ — μὰ τὸ Χριστό π' ἀνέστη, πῶς διπλοκρυσταρίζουν. — Χριστέ μου ἀληθινέ.

Ἄσπρο τριαντάφυλλο κρατῶ, — μὰ τὸ Χριστό, π' ἀνέστη, βουλζέμαι νὰ τὸ βάψω. — Χριστέ σὲ προσκυνούμε.
Κι' ἂν μοῦ πιτύχῃ τὴ μογιὰ, — μὰ τὸ Χριστό, π' ἀνέστη, πολλὰς καρδιαὶς θὰ κάψω. — Χριστέ μου ἀληθινέ.
Θὰ κάψω νιαῖς, θὰ κάψω νιούς, — μὰ τὸ Χριστό, π' ἀνέστη, θὰ κάψω παλληκάρια. — Χριστέ σὲ προσκυνούμε.
Θὰ κάψω τὴν ἀγάπην μου — μὰ τὸ Χριστό π' ἀνέστη, μέσα 'ς τὰ φυλλοκάρδια. — Χριστέ μου ἀληθινέ.

Οἱ ἐν Φιλιατροῖς Ὀθωμανοὶ Ῥωμιογεννήται ὄντες εὐλόγως ἔχαιρον φήμης ἀγάδων μαλακῶν καὶ πραϋθύμων. Ἐκάθηντο ὡς εἵπομεν μακρὰν τοῦ χοροῦ οὐδέποτε τοὺς πανηγυρίζοντας ταραζάντες, ἀλλὰ τούναντίον πάντοτε συντείναντες καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς παρουσίας των εἰς μείζονα τῆς ἐορτῆς λαμπρότητα. Ἀλλὰ κάποτε δύο νέοι ἐξ αὐτῶν ἐπλησίασαν ὑπὲρ τὸ δέον τὰς γυναικας οὐχὶ μὲ διαθέσεις κακὰς ἴσως. Ὁ Παπ' Ἀναστάσις ὅμως, ὁ ὁποῖος ὡς καλὸς πνευματικὸς πατήρ περιεφέρετο πάντοτε ἄγρυπνος ἵνα προλαμβάνῃ ἢ ἐπανορθοῖ τ' ἀτακτήματα καὶ τὰς ἀκοσμίας τῶν ἐορταζόντων, δὲν εἶδε φαίνεται μὲ ὄμμα εὐμενὲς τὴν προσπέλασιν τῶν ἀλλοπίστων εἰς τὰς χορευούσας Χριστιανὰς· δι' ὃ καὶ πλησίασας τοῖς παρητήρησε γλυκὺς κατ' ἀρχὰς ὅτι ἡ θέσις των δὲν ἦτον ἐκεῖ. Ὅτε ὅμως οἱ ἀγέρωχοι Ὀσμανίδαι ἀντὶ ἀπαντήσεως ἠκόντων κατ' αὐτοῦ βλέμμα βλοσυρόν, ὁ Παπ' Ἀναστάσις χωρὶς πολὺ νὰ χρονοτριβῇ περιέβαλεν ἀμφοτέρους διὰ τῶν στιβαρῶν βραχιόνων, ὧν ἡ ἰσχὺς ἀσύγκριτος διεθρυλλεῖτο, καὶ ὑψηλὰ σηκώσας ἔφερεν αὐτοὺς ματαίως λακτίζοντας, — σύμπλεγμα οὐχὶ καὶ ἱλαρότητος ἀμέτοχον, — καὶ ἔρριπεν ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν Ὀθωμανῶν, οἱ

ὁποῖοι, ἥπιοι καὶ συνετοὶ ὄντες, ἀλήθεια ὁμολογητέα, τὸν μὲν Παπ' Ἀναστάσιον, ἐξηγηθέντα τὴν ἀνοίκειον διαγωγὴν τῶν νέων ὁμοθησκῶν των, ἀπέλυσαν ἀκατάκριτον, τούτους δὲ αὐστηρῶς ἐπετίμησαν.

(Ἔπεται συνέχεια)

Σ. Ν. ΚΑΡΑΒΙΤΗΣ.

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΠΡΟΣ ΑΔΕΛΦΟΝ

Περὶ τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων

Τὸ νὰ εἶνε τις ἐγκρατὴς καὶ συνετός, νὰ ἔχῃ ψυχικὸν σθένος, νὰ μὴ ταρασσῇται οὔτε ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων οὔτε ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ παθῶν, ταῦτα πάντα εἶνε ἀπαραίτητα διὰ τὸν θέλοντα νὰ εἶνε δίκαιος, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐπαρκῆ. Τί μέλει εἰς τὴν πατρίδα σου καὶ τοὺς συμπολίτας σου, ἂν ἐξίχθης μέχρις ὑποκειμενικῆς τελειότητος, ὅταν δὲν συμβάλλῃς εἰς τὸ κοινὸν ἔργον καὶ ὅταν ἡ τελειότης αὕτη δὲν ἐκδηλοῦται ἐν βίῳ ἐνεργῶ; Δανείζεσαι παρὰ τῆς κοινωνίας τὴν συνδρομὴν τῆς, ὀφείλεις αὐτῇ τὴν ἰδικήν σου· στερῶν δ' αὐτὴν ταύτης εἶνε ὡς νὰ χρεωκοπῇς δολίως. Δὲν δύνασαι νὰ ζῇς ὡς ὃν κοινωνικόν, ὅταν ἔχῃς ἀνάγκην τῶν ἄλλων, οὐδὲ ὡς ἄτομον ἀπομεμονωμένον, ὅταν οἱ ἄλλοι ἔχουν ἀνάγκην σοῦ· πρέπει νὰ εἶσαι τὸ ἐν ἡ τὸ ἄλλο. Καὶ ἐπειδὴ χάρις εἰς τὴν κοινωνίαν ηὐξήθη καὶ ἀναπτύσσεται ἀκόμη, ὀφείλεις ἐν παντὶ καιρῷ νὰ ἐνεργῇς ὡς ὃν κοινωνικόν. Ἡ πατρίς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σοὶ εἴπῃ· ἔχεις πνεῦμα καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἐξέθρεψα ἐγὼ· εἶσαι ἐλεύθερος καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀνευρίσκεις ἐν ἐμοί· ἔχεις εἰς τὴν διάθεσίν σου τοὺς θησαυροὺς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοὺς θησαυροὺς τούτους συνήγαγον καὶ διαφυλάττω ἐγὼ· πῶς θὰ μὲ ἀνταμείψῃς; Μετέχεις τῆς ζωῆς μου καὶ εὐθύνεσαι διὰ τὴν εὐημερίαν μου. Ἀναλόγως τῶν προσόντων καὶ τῆς κλίσεώς σου ἐξέλεξας ἐπάγγελμα, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς ἀνάγκας μου· καθῆκον ἔχεις νὰ ἐκπληροῖς τοῦτο καλῶς. Σὲ πλουτίζω διὰ τῆς πατρῴας κληρονομίας καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν συμπολιτῶν σου, ὀφείλεις καὶ σὺ νὰ μὲ πλουτίζῃς διὰ τῶν ἔργων σου. Καὶ στρεφόμενη πρὸς πάντας τοὺς πολίτας ἡ δύνατο νὰ εἴπῃ· Γεωργοί, γεωργεῖτε· ἐργάται, ὑφαίνετε τὸ ἔριον καὶ κατεργάζεσθε τὸν σίδηρον· πάντες ὅσους φέρω εἰς τοὺς κόλπους μου, ἐργάζεσθε· μὴ ὁμοιάζετε πρὸς τοὺς ἀκάρπους κλώνας τοὺς ἐξαντλοῦντας τὸ δένδρον, ἀλλὰ μιμεῖσθε τὸν σίτον, ὅστις καλύπτει διὰ στάχων τὴν γῆν ὑπόθεν ἀντλεῖ τὸν ἑαυτοῦ χυμόν. Ἐργάζεσθε καὶ ἀγαπᾶτε τὴν ἐργασίαν σας· ἔστω αὕτη ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς σας, διότι εἶνε ἡ τιμὴ· δὲν εἶνε μόνον εἰς ὑμᾶς ὠφέ-